

**Роєнко Світлана Олександрівна,
старший викладач кафедри
соціальної педагогіки,
соціальної роботи та історії педагогіки
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини**

ОСОБИСТІСНІ ТА ПРОФЕСІЙНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА

На сьогодні соціальна робота є невід'ємною частиною життєдіяльності держави і суспільства. Гарантом успішного входження соціального педагога у взаємовідносини з оточуючим світом і його окремими представниками виступає прагнення будувати ділові і міжособистісні відносини на конструктивній основі, вміння регулювати власну професійну поведінку в різноманітних ситуаціях. Звідси постає потреба у співвідношенні особистісних та професійних характеристик соціального працівника.

Дослідники в галузі соціальної роботи та соціальної педагогіки чимало уваги приділяли розгляду проблеми підготовки фахівців, зокрема акцентували увагу на вимогах щодо формування фахових та особистісних якостей соціального працівника (педагога).

Так, О. Москалюк наголошує на тому, що головною метою підготовки фахівця є «його розвиток в особистісному, професійному та соціальному плані, а результатом є і набуття професійних знань і вмінь, і розвиток професійно необхідних якостей» [5, с. 38].

Теоретичні аспекти професійної підготовки майбутнього соціального педагога у вищому навчальному закладі переконливо розкрито в дослідженні О. Пожидаєвої [6]. Автор визначила мету, завдання та принципи професійної підготовки.

Н. Головка у статті «Проблеми формування особистісних рис студентів – майбутніх соціальних працівників» акцентувала увагу на шляхах формування особистісних рис студентів [2]. Дослідниця наголошує на тому,

що показником професіоналізму соціального працівника є не тільки високий рівень знань, умінь і навичок, але й дотримання власного етичного кодексу.

Соціальна робота належить до типу професій "людина-людина", тому дослідники І. Мигович та Т. Семигіна вважають, що складовими образу ідеального соціального працівника є:

- кваліфікаційні вимоги до спеціалістів різних рівнів (знання, навички, вміння, функції);
- психолого-педагогічна готовність до оволодіння професією (обізнаність із специфікою професії, її сутністю, рівень мотивації);
- особистісні якості, що зумовлюють професійне призначення спеціаліста (позитивна життєва спрямованість, дотримання етичних норм, цінностей, установок, риси характеру, що відповідають місії та завданням соціальної роботи) [1, с. 124 – 125].

Характеризуючи соціального працівника як цілісного суб'єкта професійної діяльності дослідниця О. Карпенко, дотримуючись позицій різних шкіл соціальної роботи, визначила такі групи професійно-педагогічних знань, якими має володіти фахівець:

- методологічні знання;
- теоретичні знання;
- методичні знання;
- технологічні знання [4, с. 93].

Окрім знань соціальний працівник повинен демонструвати певні вміння і навички, а саме:

- навички і вміння індивідуальної роботи;
- навички, вміння представництва і посередництва;
- навички і вміння діловодства;
- навички оцінювання;
- навички активної профілактичної роботи;
- навички обслуговування [1, с. 135 – 136].

Як уже зазначалося вище, важливе значення в професійному становленні соціального працівника поряд із знаннями, які є основою формування професійних вмінь та навичок, становлять особистісні якості.

Науковці виділяють такі групи особистісних якостей соціального працівника:

1. Психофізіологічні характеристики, від яких залежать здібності до цього виду діяльності (*психічні процеси* (сприйняття, пам'ять, уява, мислення), *психічні стани* (втома, апатія, стрес, тривожність, депресія), увага як стан свідомості, *емоційні та вольові прояви* (стриманість, індиферентність, наполегливість, послідовність, імпульсивність).

2. Психологічні якості, що характеризують соціального працівника як особистість (самоконтроль, самокритичність, самооцінка власних вчинків, стресовитривалість (фізична тренуваність, самонавіювання, вміння переключатися й керувати власними емоціями).

3. Психолого-педагогічні якості від яких залежить ефект особистої привабливості. (комунікабельність (уміння швидко налагоджувати контакт із людьми); емпатійність (вловлювання настрою людей, виявлення їхніх установок і очікувань, співпереживання); атрактивність (зовнішня привабливість особистості); красномовність (вміння гарно, майстерно говорити, ораторський хист) тощо [1, с. 132 – 134].

Дослідниця соціальної роботи О. Карпенко доповнює структуру професійно-особистісного потенціалу соціального працівника такими компонентами як креативні здібності (творчість спеціаліста) та ціннісно-мотиваційний аспект (морально-етичні орієнтири) [4, с. 69].

Ціннісні орієнтації мають важливе значення для роботи соціального працівника, тому що соціальна робота, як нормативна діяльність, пов'язана з моральними цінностями і соціальними нормами, з поведінкою людини. Цінності – це способи ставлення до світу і до людей. Вони представляють зв'язок між оцінюючим суб'єктом і оцінюваним об'єктом.

Важливо також, щоб соціальний працівник мав «психологічну схильність до даної професії», яка визначається наявністю таких якостей як: гуманізм, повага до людини, почуття співпереживання і милосердя, доброта, чутливість, здатність відгукуватися на чужі болі і проблеми, бажання допомогти іншій людині, прагнення до взаємодії, співпраці, інтерес до внутрішнього світу людини, симпатія, альтруїзм, комунікабельність, довіра та відкритість у спілкуванні, тактовність і делікатність, порядність, чесність, висока моральність. до людини

Загалом ми розділяємо думку науковців в галузі соціальної роботи, що усі ці особистісні якості можна охарактеризувати як «прояв гуманістичного ставлення до людей» [4, с. 91].

Звичайно, перелік вище зазначених особистісних та професійних якостей не є повним та вичерпним. Їх формування та прояви залежать від різних чинників, до того ж в процесі навчання та практичної діяльності соціальний працівник розвивається, самоудосконалюється як у професійному, так і в особистісному плані.

Список використаних джерел:

1. Вступ до соціальної роботи : навчальний посібник / [Семигіна Т. В., Мигович І. І., Грига І. М. та ін.] ; за ред. Т. В. Семигіної, І. І. Миговича. – К. : Академвидав, 2005. – 304 с.
2. Головка Н. І. Проблеми формування особистісних рис студентів – майбутніх соціальних працівників / Н. І. Головка // Соціальна робота в Україні: теорія та практика. – 2011. – № ½ (січень – червень). – С. 35 – 39.
3. Історія, теорія і практика соціальної роботи в Україні : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / упорядники : С. Я. Харченко, М. С. Кратінов, Л. Ц. Ваховський та ін. – Луганськ : Альма-матер, 2005. – 408.

4. Карпенко О. Г. Вступ до спеціальності «Соціальна робота» : навчально-методичний посібник. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2011. – 248 с.

5. Москалюк О. І. Формування професійної спрямованості у майбутніх соціальних педагогів : дис. ... канд.. пед. наук : 13.00.04 / Оксана Іванівна Москалюк. – Хмельницький, 2007. – 211с.

6. Пожидаєва О. В. Теоретичні аспекти професійної підготовки майбутнього соціального педагога у вищому навчальному закладі / О. В. Пожидаєва // Соціальна робота в Україні: теорія та практика. – 2011. – № 3/4 (липень – грудень). – С. 72 – 80.